

Sabiedrības veselības situācija Latvijā un valstiskie risinājumi veselības veicināšanas attīstībai

Solvita Kļaviņa

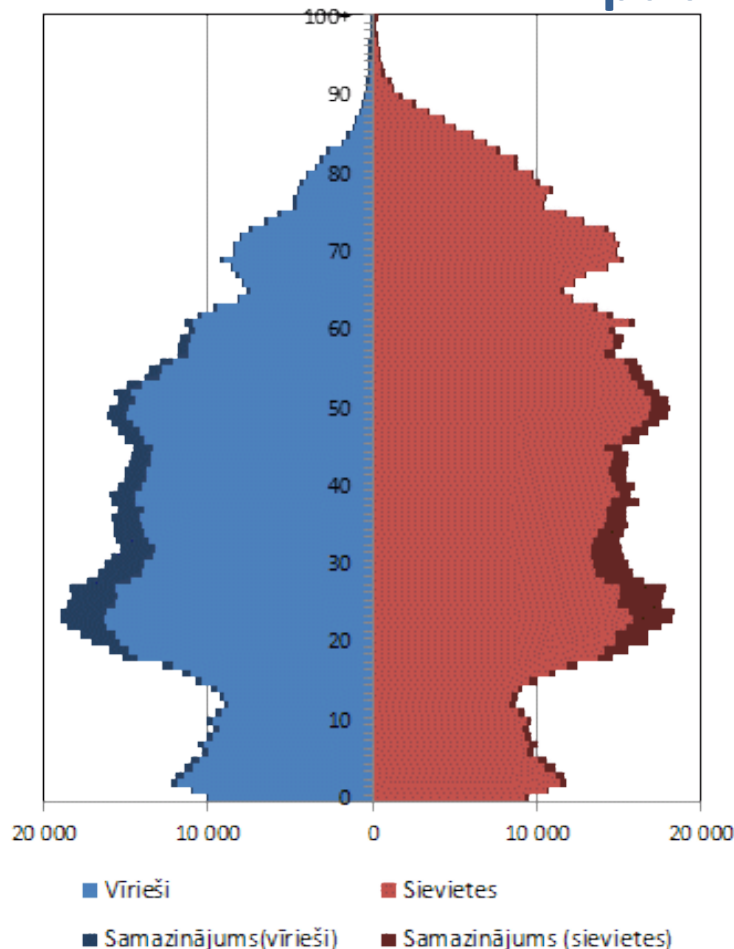
Slimību profilakses un kontroles centrs

Pētniecības, statistikas un veselības veicināšanas
departaments

Veselības veicināšanas nodaļas vadītāja vietniece

Sabiedrības veselības situācija Latvijā

Iedzīvotāju dzimuma un vecuma struktūra 2011. gada 1. janvārī un iedzīvotāju skaita samazinājums, salīdzinot ar iepriekš publicētajiem datiem¹.

**Jaundzimušo
paredzamais mūža
ilgums(gadi)²:**

vīriešiem - **69,1** (ES –
vidēji 76,7)

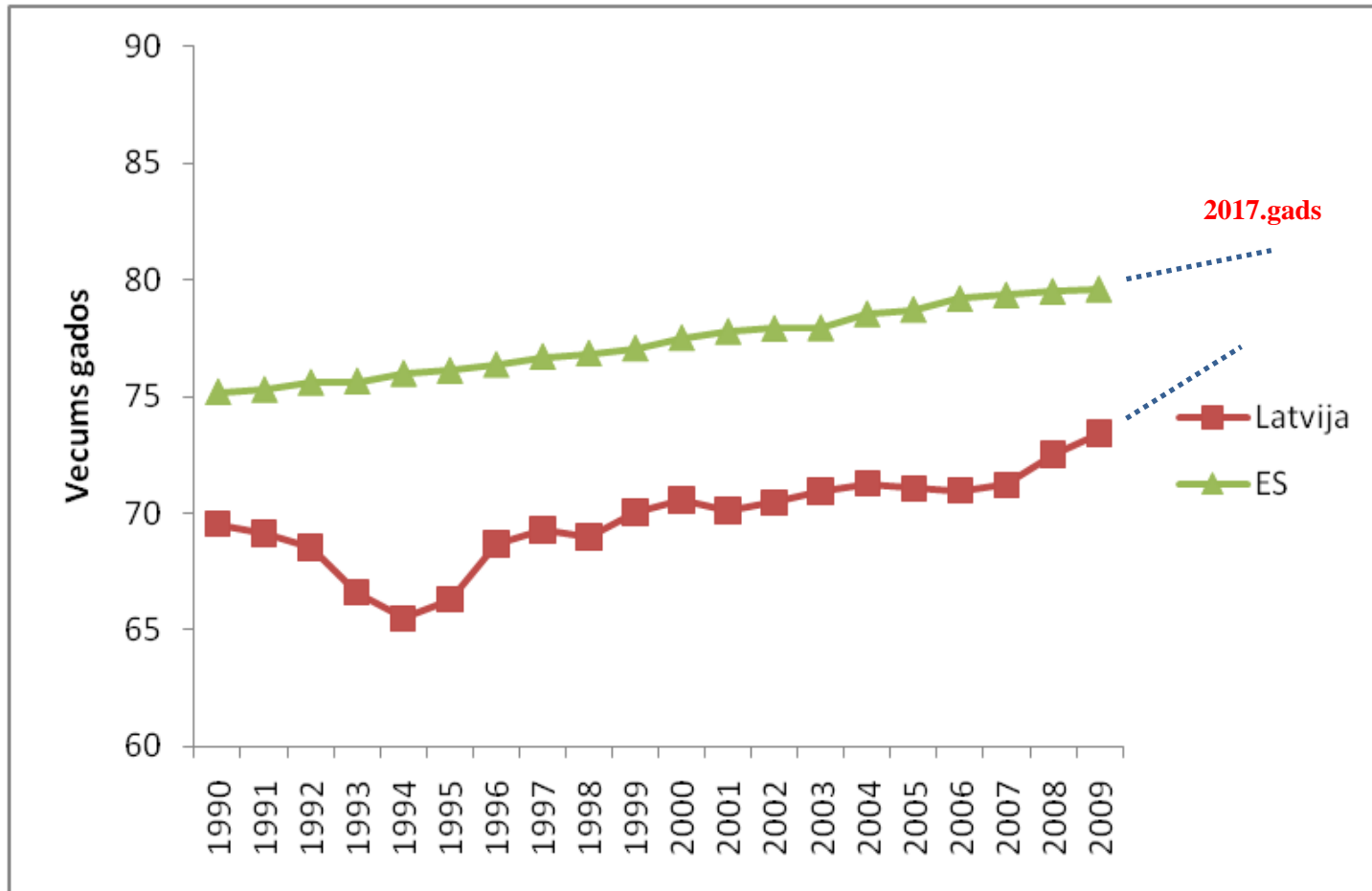
sievietēm – **78,9** (ES –
vidēji 82,6)

¹CSB, 2011.gada tautas skaitīšanas dati;

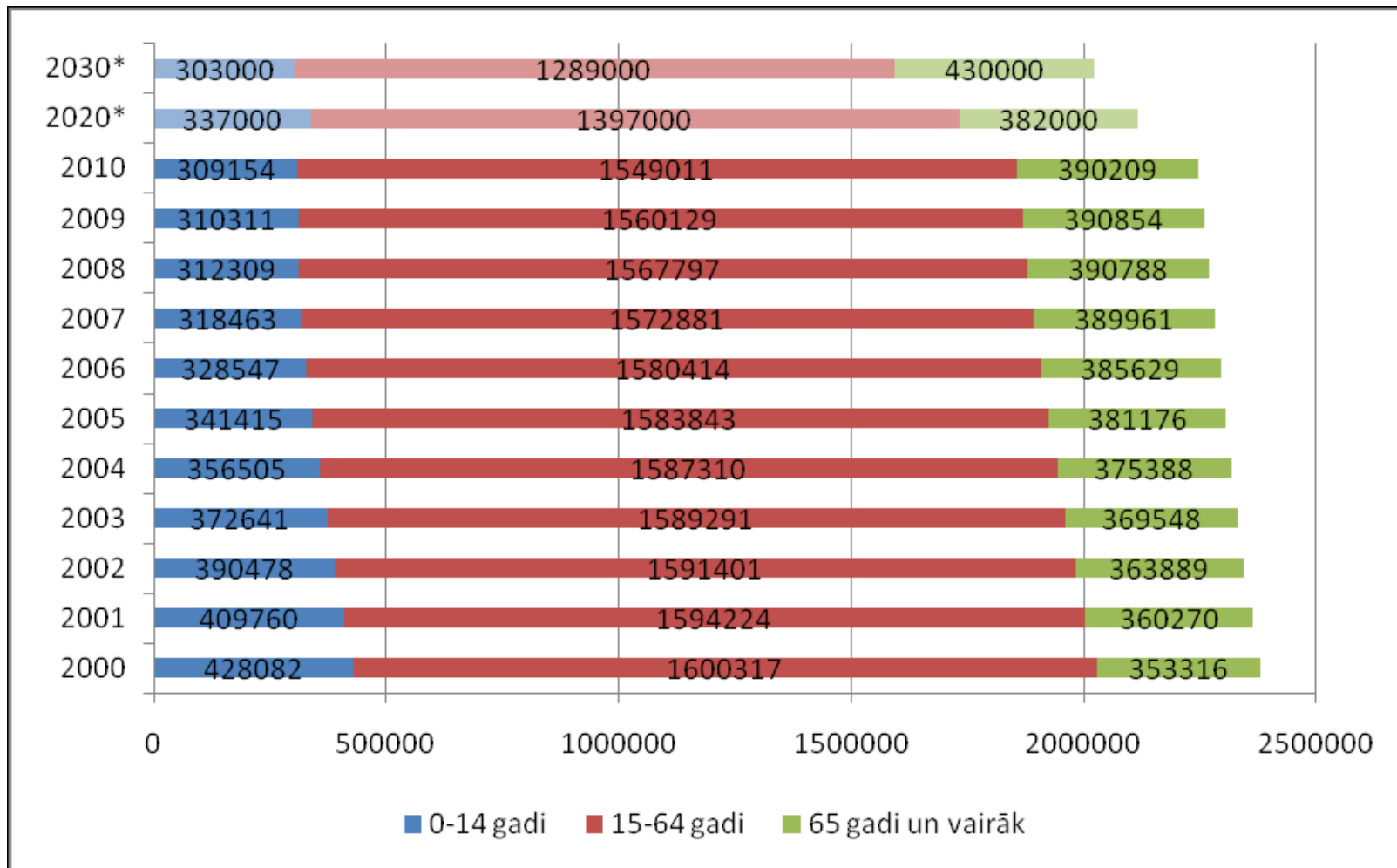
²CSB, 13.11.2013.

Jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums Eiropas Savienībā un Latvijā

(PVO European Health for All datu bāze)

Prognozētās Latvijas iedzīvotāju skaita izmaiņas

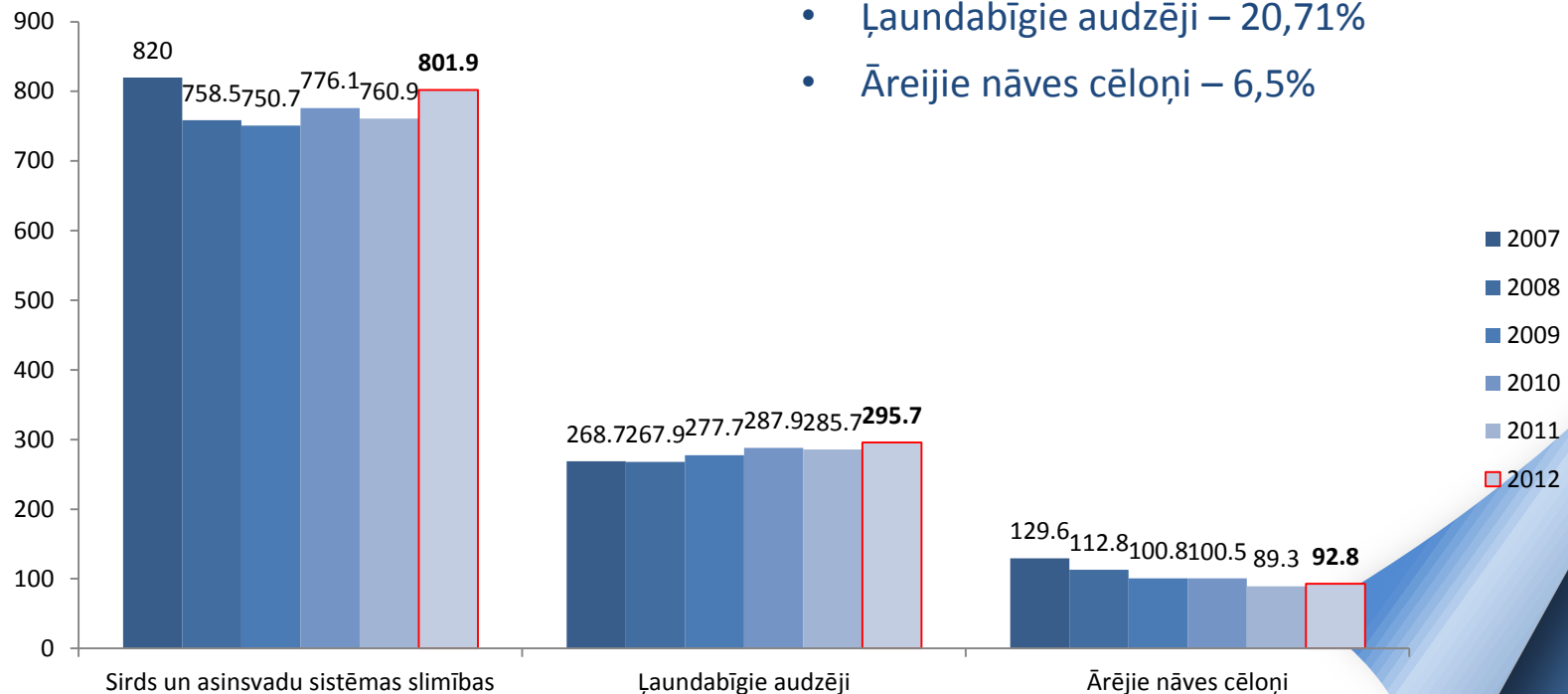

Datu avots: Centrālā statistikas pārvalde

* Latvijas Universitātes Demogrāfijas centra prognoze, 2009

Galveno nāves cēloņu īpatsvars kopējā nāves cēloņu struktūrā 2012.gadā

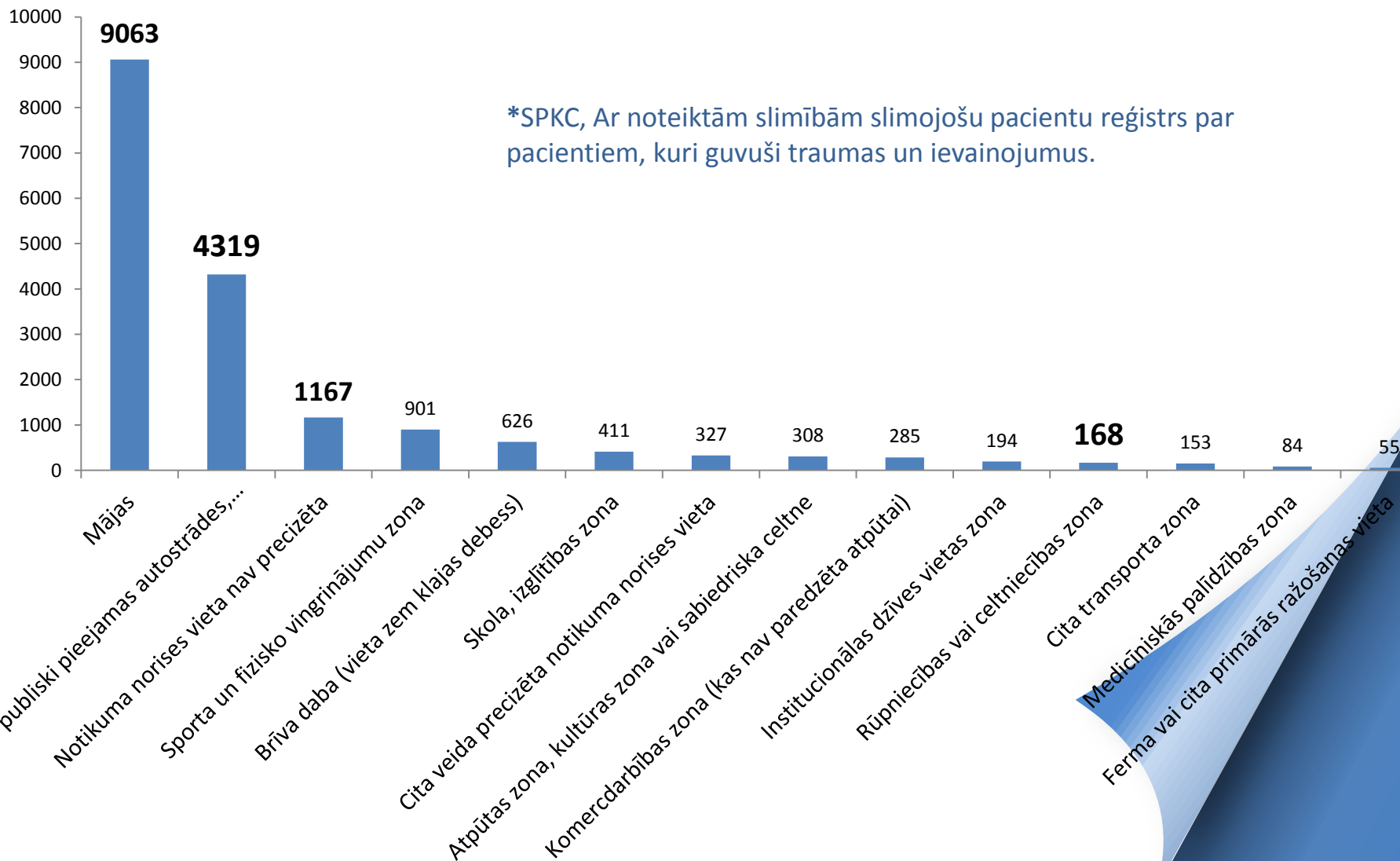
Mirstība no galvenajiem nāves cēloņiem 2007.-2012.gadā uz 100 000 iedzīvotāju¹

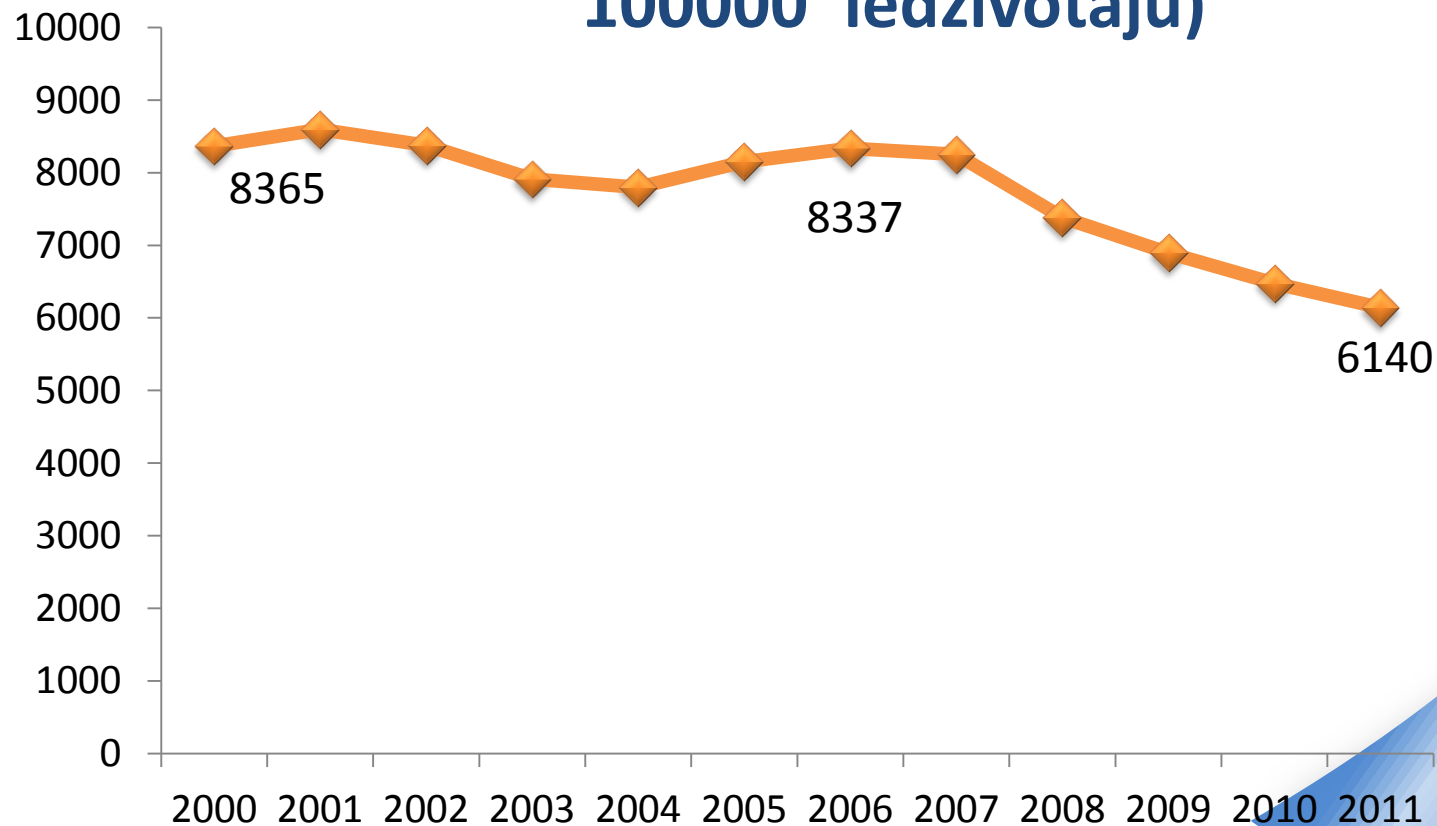
- Sirds un asinsvadu sistēmas slimības - **56,18 %**
- Ļaundabīgie audzēji – 20,71%
- Ārējie nāves cēloņi – 6,5%

¹Latvijas iedzīvotāju nāves cēloņu datu bāze, 2012.

Reģistrēto traumu gadījumu skaits 2012.gadā pēc norises vietas (absolūtos skaitļos)*

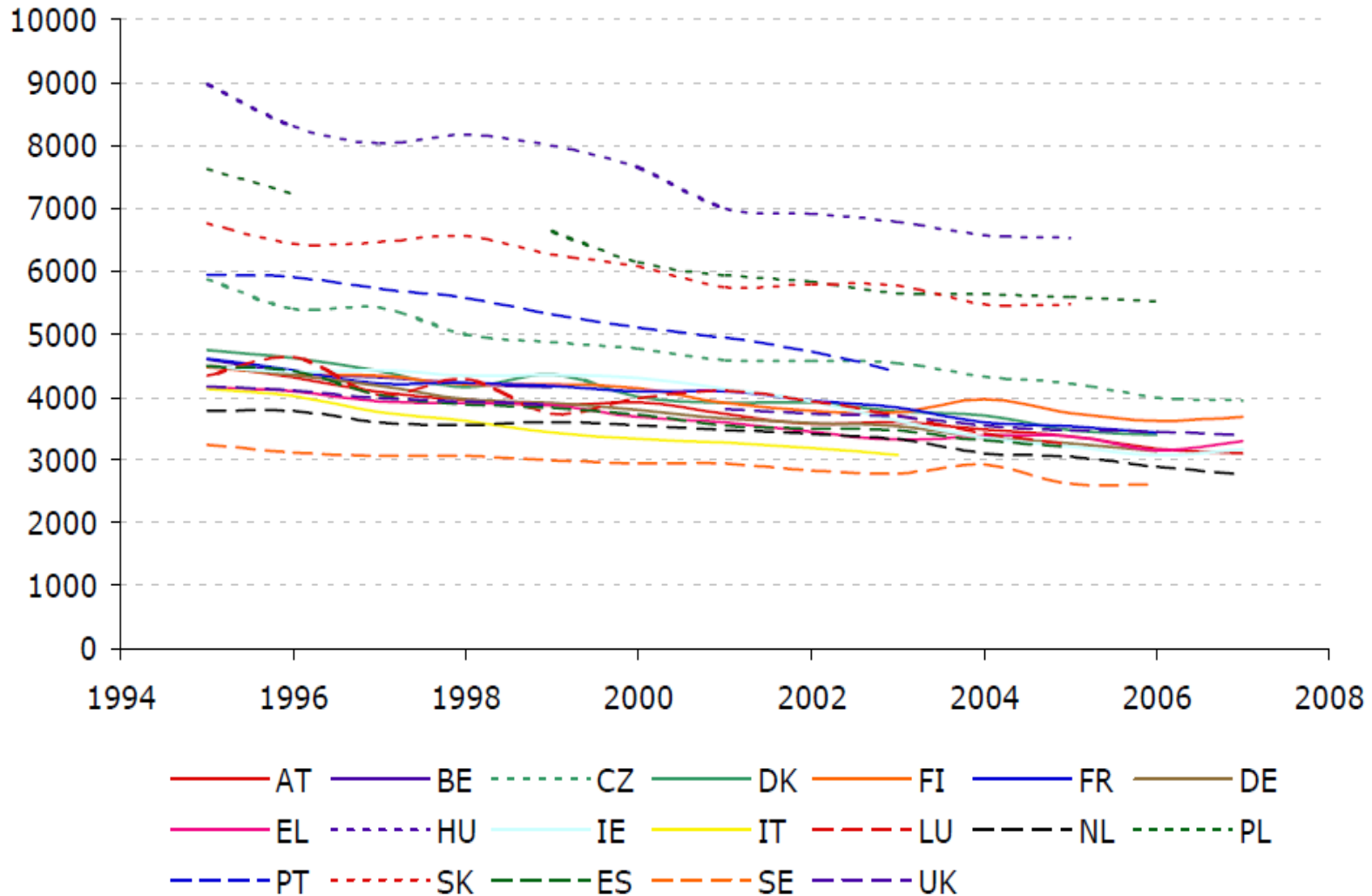

Potenciāli zaudētie mūža gadi (visi nāves cēloņi, uz 100000 iedzīvotāju)

Potenciāli zaudētie mūža gadi (visi nāves cēloņi, uz 100000 iedzīvotāju)*

*OECD, 2010

Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2011.-2017.

Mērķis: saglabāt, uzlabot un atjaunot Latvijas iedzīvotāju veselību

Pagarināt kvalitatīva mūža ilgumu:

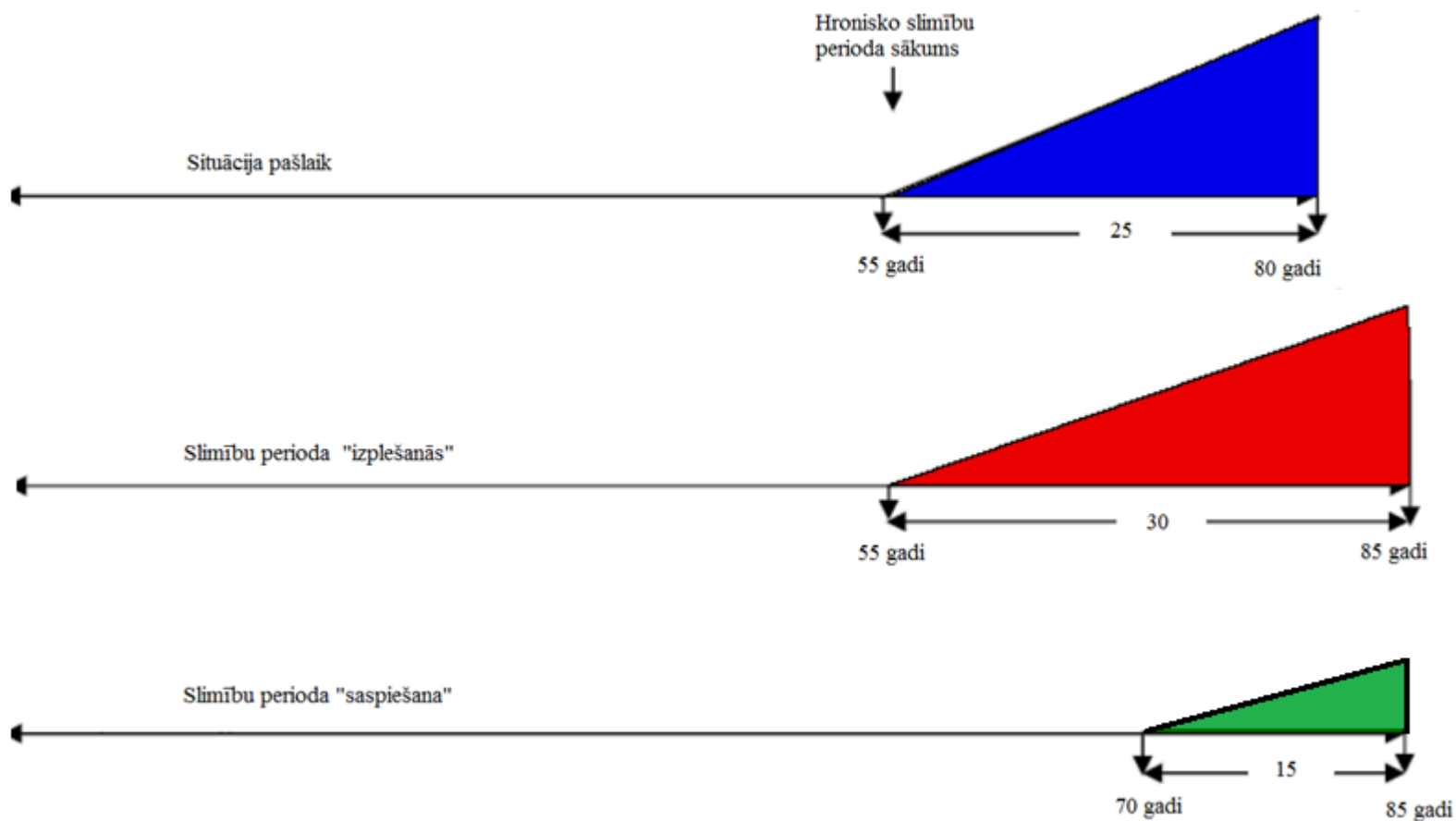
- pagarināt jaundzimušo vidējo paredzamo mūža ilgumu par 2 gadiem
- par 2 gadiem pagarināt veselīgi nodzīvotos dzīves gadus*
- par 20% samazināt potenciāli zaudētos dzīves gadus**

* Paredzamais gadu skaits, kas tiks nodzīvoti veselīgi (bez funkcionāliem/ aktivitātes ierobežojumiem)

** Gadi, kurus cilvēks būtu nodzīvojis (līdz 65 gadiem), ja nebūtu miris nelaimes gadījumā vai cita iemesla dēļ (raksturo priekšlaicīgu mirstību un novēršamus nāves cēloņus)

Mērķis - pagarināt veselīgi nodzīvoto mūža daļu un saīsināt slimības periodu

Risinājums?

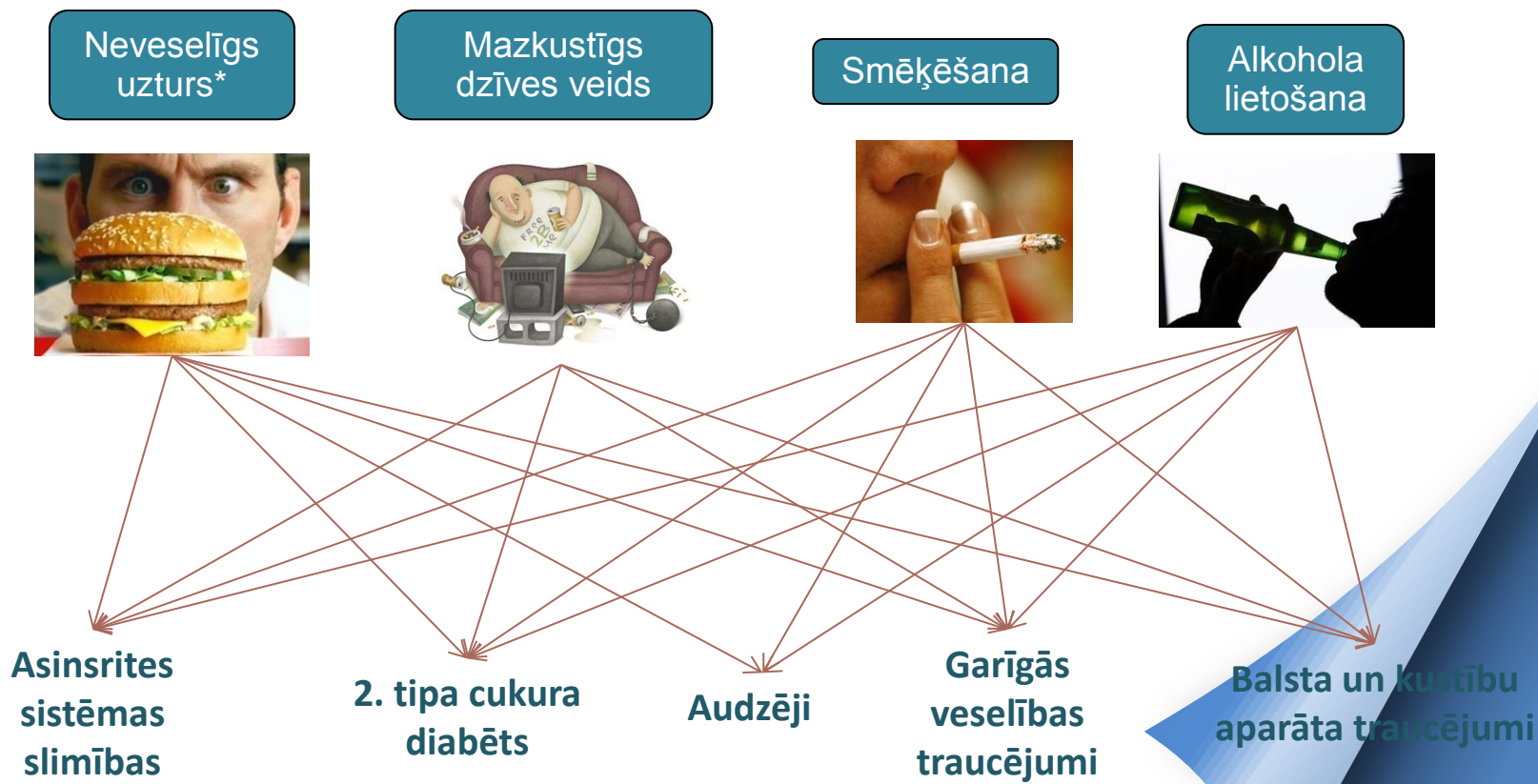
Veselīga dzīves veida veicināšana:

- Vairāk kustību – sports, fiziskās aktivitātes
- Psihoemocionāla labklājība
- Neinfekciju slimību (t.sk. onkoloģijas) profilakse
- Traumatisma mazināšana

Veselības izglītība

Neinfekcijas slimību attīstību ietekmējošie faktori

* Pārtikas produkti ar augstu sāls, cukura un tauku saturu
Avots: EK Veselības un patērētāju ģenerāldirektorāts (DG SANCO)

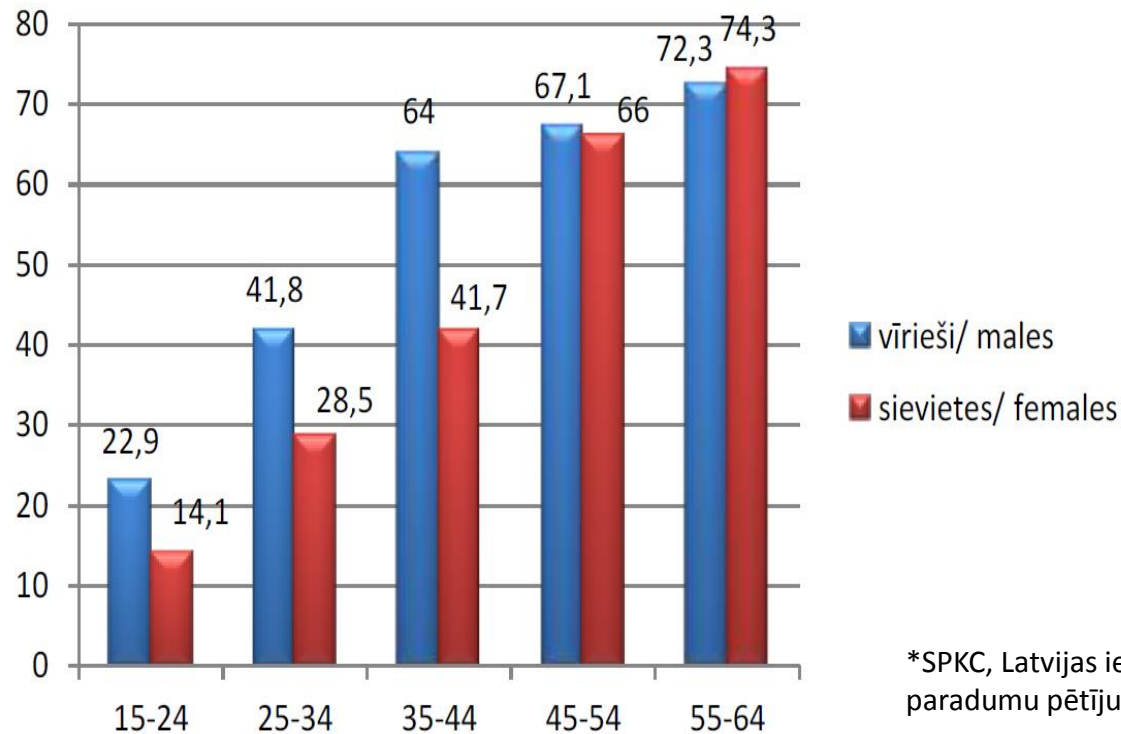
**Par ko liecina statistikas
un pētījumu dati....**

Ķermeņa masa

Liekās ķermeņa masas un aptaukošanās īpatsvars populācijā ir relatīvi liels – kopumā **49,1%** (2010.g. – 45,1%) respondentu:

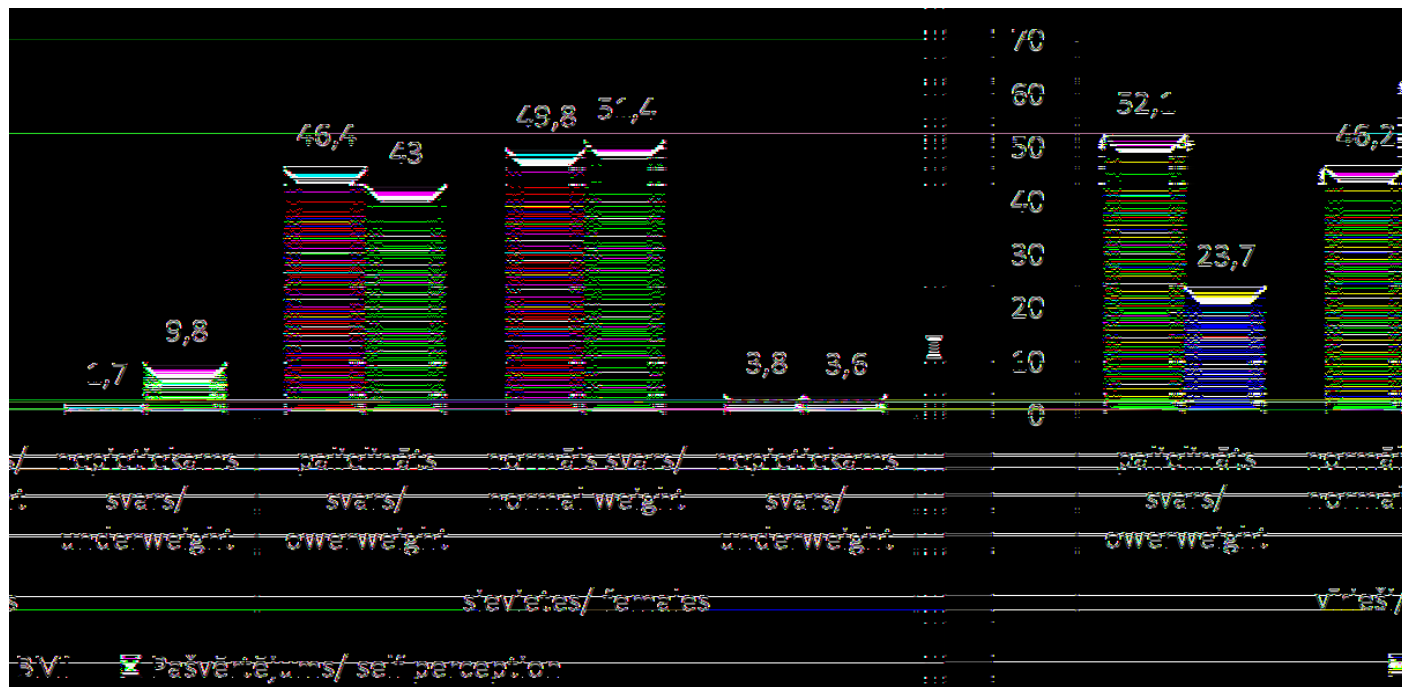
- ✓ 52,1% (44,8%) vīriešu
- ✓ 46,4% (45,4%) sieviešu

Normāla ķermeņa masa ir **48,0%** respondentu.

*SPKC, Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, 2012

Aprēķinātais KMI* un respondentu pašvērtējums par savu ķermeņa masu (%)

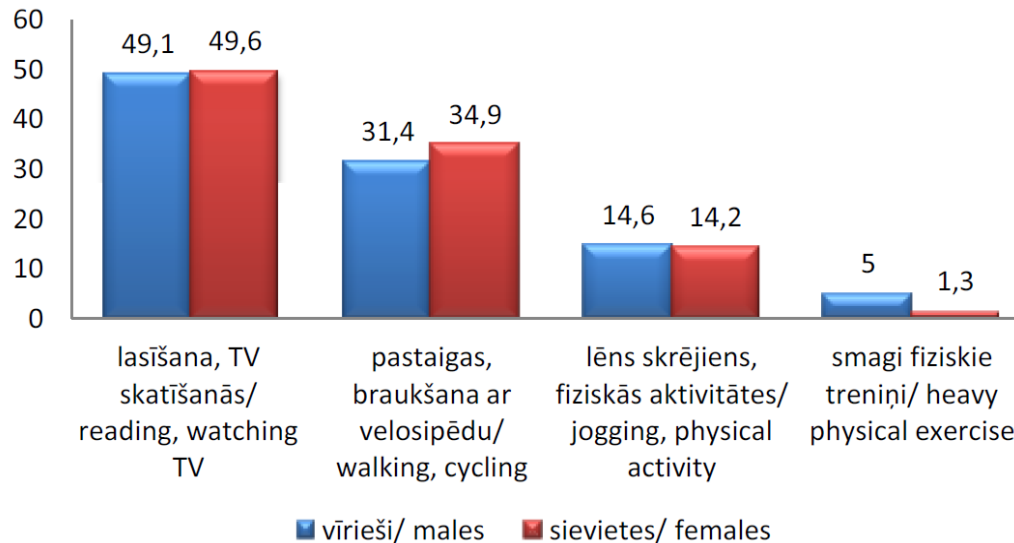
*KMI = $\frac{\text{Ķermeņa masa (kg)}}{\text{Auguma garums (m)}^2}$

**SPKC, Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, 2012

Fiziskās aktivitātes

Pietiekams fizisko aktivitāšu līmenis – **vismaz 5 reizes nedēļā, vismaz 30 min** mērenas intensitātes fiziskās aktivitātes:

✓ **tikai 15%** respondentu (17,2% vīriešu un 12,9% sieviešu).

✓ Neskatoties uz pasīvo brīvā laika pavadīšanas veidu, 37,6% (2010.g. – 38,0%) vīriešu un 43,5% (46,6%) sieviešu savu fizisko formu vērtē kā vidēju.

*SPKC, Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, 2012

Alkohola lietošana

- ✓ Visaugstākais alkohola lietotāju īpatsvars - vecuma grupā no 25 līdz 54 gadiem.
- ✓ Visaugstākais stipro alkoholisko dzērienu lietotāju īpatsvars ir vīriešiem vecuma grupā no 45 līdz 54 gadiem.
 - ✓ stipros alkoholiskos dzērienus pēdējās nedēļas laikā lietojuši kopumā 23,1% respondentu (33,4% vīriešu un 13,5% sievietes);
 - ✓ mazalkoholiskos kokteiļus pēdējās nedēļas laikā lietojuši kopumā 10,0% respondentu (9,7% vīriešu un 10,3% sievietes), augstākais īpatsvars ir sievietēm vecumā no 15 līdz 34 gadiem
- ✓ Sievietēm populārākais alkoholiskais dzēriens ir vīns, vīriešiem – alus.
- ✓ Vismaz sešas alkohola devas* vismaz vienu reizi nedēļā lietojuši 14,1% respondentu.

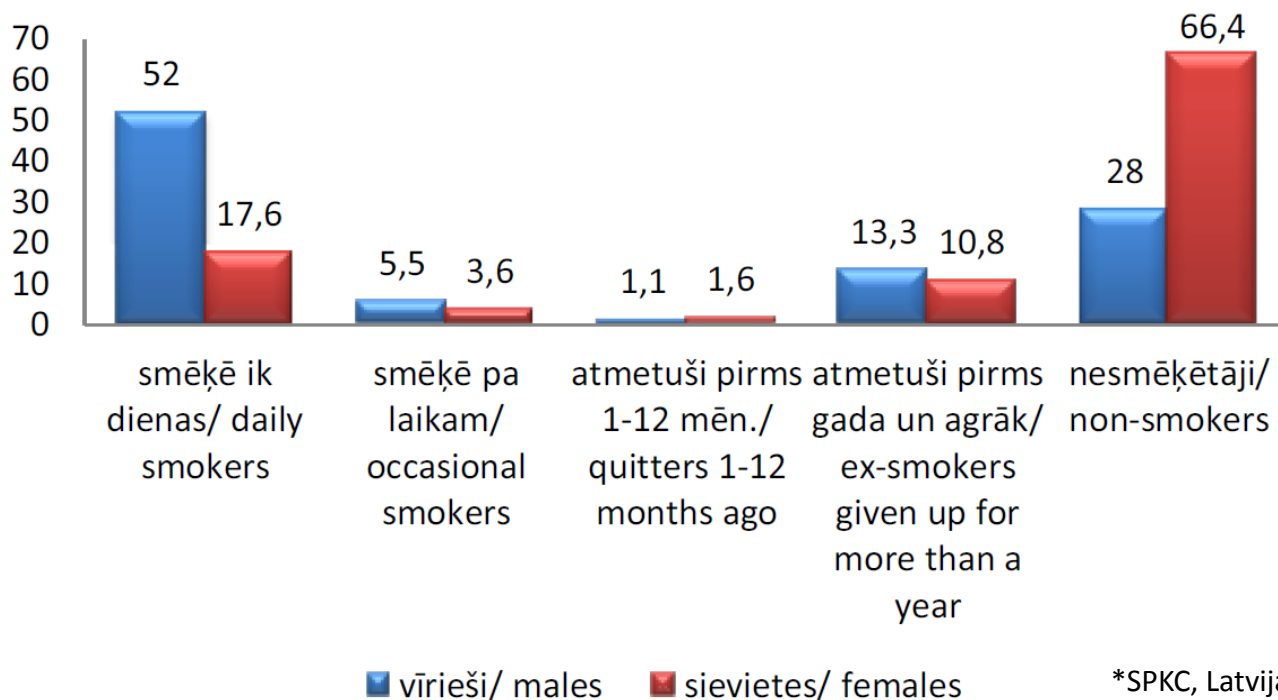

*1 deva: 40ml stipro alkoholisko dzērienu vai 100ml vīna, vai 1 pudele (500ml) alus.

**SPKC, Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, 2012

Smēķēšana

Katru dienu smēķē 34,3% (2010.g. – 33,7%) respondentu (52,0% vīriešu un 17,6% sievietes)

Smēķšana darba vietā

9,6% (2010.g. – 14,2%) vīriešu un 2,8% (3,3%) sieviešu ir spiesti pavadīt ik dienu vairāk nekā 1 stundu piesmēķētās darba telpās.

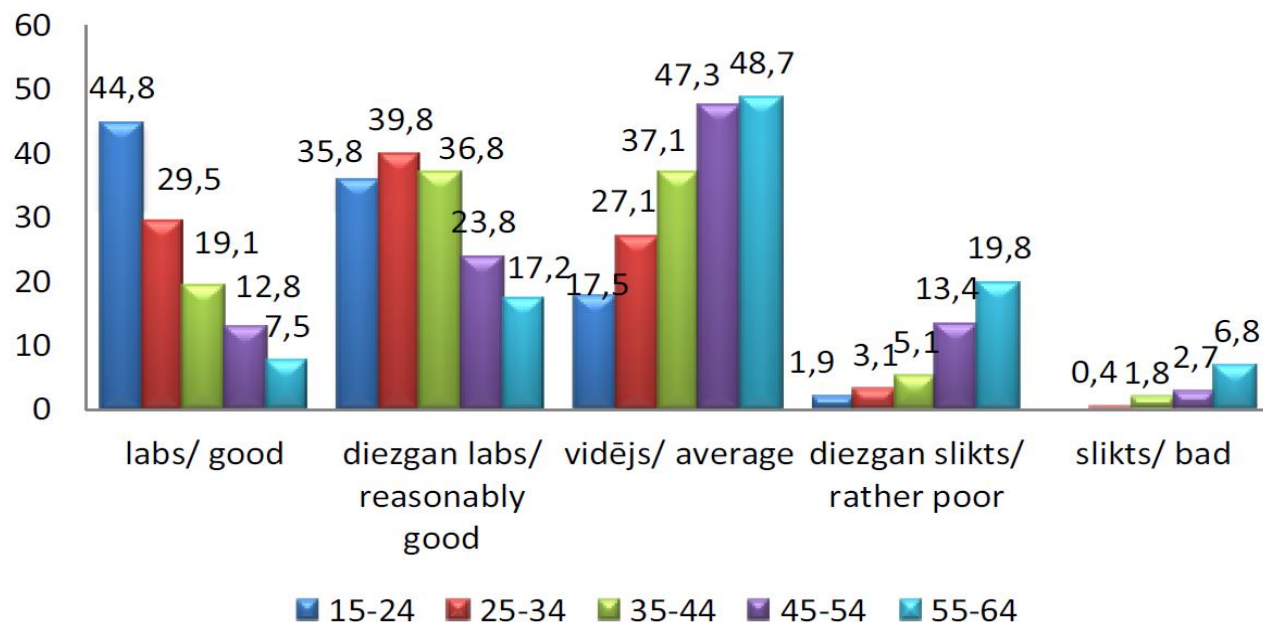
57,2% (2010.g. – 52,7%) - darbā ir pilnībā aizliegts smēķēt;

34,5% (40,1%) - smēķēt var speciāli norādītās vietās;

12,3% (10,8%) vīriešu un 2,9% (2,1%) sieviešu – smēķēšanai vispār nav ierobežojumu.

Kopumā Latvijas iedzīvotāji, gan vīrieši 93,1%, gan sievietes 95,9% ir apmierināti ar smēķēšanas ierobežojumiem darbavietās.

Veselības stāvokļa pašvērtējums, vecuma grupās (%)

Veselības veicināšana

- ✓ process, kas rada iespēju katram cilvēkam **pastiprināt kontroli pār savu veselību** un uzlabot to:
 - konsultācijas,
 - informācijas izplatīšana,
 - izglītošana,
 - personisko iemaņu attīstīšana,
 - dzīvesveida un paradumu maiņas veicināšana

- ✓ vienmēr tiek vērsti **uz sabiedrību kopumā** vai kādu tās grupu;
- ✓ **ekonomiski izdevīgākais un efektīvākais veids** slimību cēloņu novēršanā, nepieļaujot slimību rašanos, veicinot iedzīvotājus uzņemties atbildību par savu veselību.

Partneri veselības veicināšanā

Pašvaldība

Iestādes un
organizācijas

Privātais sektors

Sabiedrība

Valsts veselības veicināšanas darba organizācijas modelis (no 2012.gada)

Valdība - Saeima , Ministru kabinets: dažādu nozaru politikas veidošana

Veselības ministrija/atbildīgās VM padotības iestādes: koordinācija, vadlīniju izstrāde, metodiskais atbalsts pašvaldībām, aktivitāšu veikšana

Valsts veselības veicināšanas politikas ieviešana caur pašvaldībām

Pašvaldību kontaktpersonas veselības veicināšanā (86)

Nacionālais veselību veicinošo pašvaldību tīkls (31)

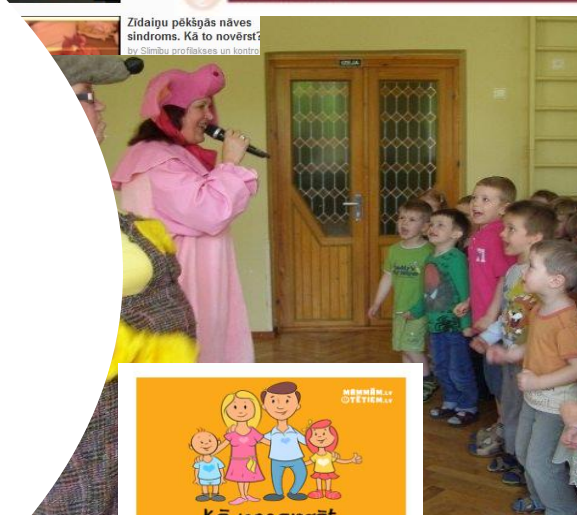
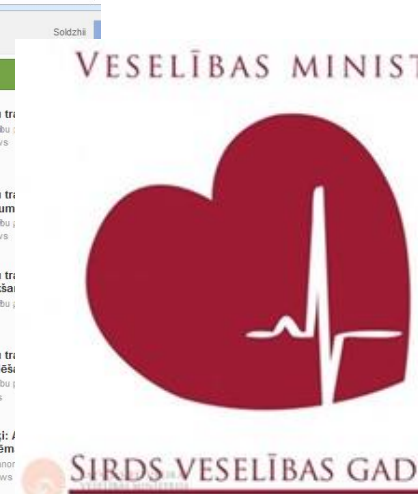
Pašvaldības, NVO: pasākumu un aktivitāšu īstenošana

SPKC organizētas veselības veicināšanas aktivitātes

Aktivitātes iedzīvotāju veselības veicināšanai

SPKC organizētas veselības veicināšanas aktivitātes

- Izglītojoši pasākumi dažādām iedzīvotāju mērķa grupām par veselības veicināšanas jautājumiem
- Sabiedrības informēšanas kampaņas
- Aktuālā informācija www.spkc.gov.lv
- Drukātie materiāli.

**Pašvaldību lomas palielināšana
iedzīvotāju veselības veicināšanā**

Kāpēc uzsvars tiek likts uz darbību vietējā līmenī?

- ✓ sabiedrības veselības jautājumu lokāla specifika
- ✓ iespējas ātrai, operatīvai un precīzai rīcībai
- ✓ atbalsta mehānisms valsts sabiedrības veselības politikas īstenošanai

Atbalsts pašvaldībām
iedzīvotāju veselības
veicināšanā

Apstiprinātas
2011.gada
29.decembrī
ar Veselības
ministrijas
rīkojumu Nr.243

Vadlīniju mērķis

Sniegt pašvaldībām atbalstu zinātniski pamatotas informācijas veidā, lai tās varētu realizēt funkciju – veicināt iedzīvotāju veselību un tādējādi:

saglabātu pašvaldības iedzīvotāju veselību un palielinātu veselīgo dzīves gadu un mūža ilgumu pašvaldības iedzīvotājiem, samazinātu un novērstu nevienlīdzības veselībā.

Latvijas Nacionālais veselīgo pašvaldību tīkls

SPKC, pašvaldību uzņemšana tīklā, 10.10.2013.

Pasaules Veselības organizācijas Veselīgo pilsētu kustība

- pirmā programma, kur Pasaules Veselības organizācija (PVO) sadarbojas tieši ar vietējām autoritātēm vietēja līmeņa veselības jautājumu risināšanai.

Latvijas Nacionālā veselīgo pašvaldību tīkla veidošanas mērķi

Koordinatoru
tikšanās un
apmācības

Kopīgi
projekti

Pašvaldību lomas
stiprināšana
veselības
veicināšanā

Metodisks
atbalsts

SPKC
organizēti
veselības
veicināšanas
pasākumi

Instrumenti Valsts
veselības
veicināšanas
politikas ieviešanā

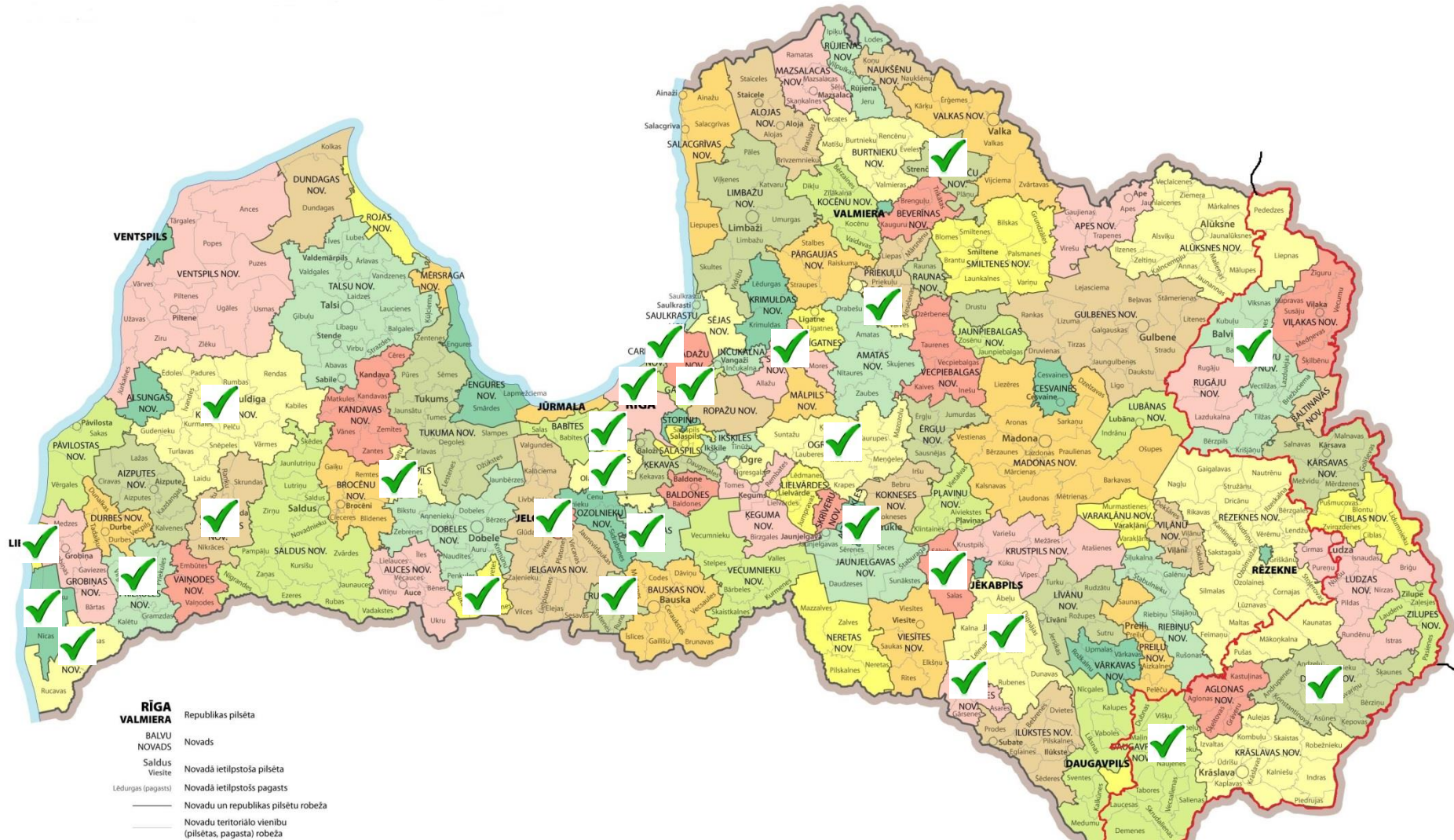
Pieredzes
apmaiņa

Latvijas Nacionālais veselīgo pašvaldību tīkls

2014.gads

Aizkraukles, Aknīstes, Balvu, Cēsu, Daugavpils,
Garkalnes, Iecavas, Jaunpils, Kuldīgas,
Mārupes, Nīcas, Ogres, Olaines, Priekules,
Rucavas, Rundāles, Salas, Siguldas, Strenču,
Tērvetes, Carnikavas, Dagdas **novadi** un
Jēkabpils, Jelgavas, Liepājas, Skrundas un Rīgas
pašvaldības

Aktualitātes

- **Tikšanās ar pašvaldību vadības pārstāvjiem, lai runātu par veselības veicināšanas nozīmi:**
 - Skrundas novada pašvaldība (28.11.2013.);
 - Jēkabpils pilsētas pašvaldība (21.02.2014.)
- **Pieredzes apmaiņas braucieni:**
 - Ogres pašvaldība (13.12.2013.);
 - Liepāja (plānots 13.06.2014.)
- **Izglītojoši semināri un apmācības (plānots 12.06.2014.)**

“Veselība nav izmaksas – tā ir investīcijas.”

PVO, Tallinas harta, 2008

Paldies!

Solvita.Klavina@spkc.gov.lv

Tālr. 67387611